

Ignatiaans leiderschap in de klas

Adrian Porter SJ

Directeur van het jezuïetencollege van Wimbledon (GB)

Antwerpen
7 oktober 2006

Jezuïetenjubeljaar

Dit jaar vieren Jezuïeten en de mensen met wie zij samenwerken de verjaardag van drie van de stichters van de Sociëteit van Jezus: de heilige Ignatius van Loyola, de heilige Franciscus Xaverius en de zalige Pierre Favre.

De Sociëteit van Jezus is gesticht dankzij de visie en de vastberadenheid van deze mannen. Vier en een halve eeuw later is wat zij begonnen zijn nog steeds een sterke kracht in onze wereld : een slordige 2000 jezuïetenscholen en –universiteiten die anderhalf miljoen studenten opvoeden, verspreid over 65 landen.

Het is misschien net daarom aangewezen in dit jubeljaar om wat tijd te nemen om stil te staan bij de onderneming die op gang gezet is door Ignatius, Xaverius en Favre. We blijven met fierheid onze school jezuïetenscholen noemen. Maar blijven ze trouw aan hun inspiratie? Doen ze vandaag voor hun leerlingen wat die eerste colleges in Italië, Portugal, Spanje en Duitsland deden voor hun leerlingen?

Toen iemand aan een Jezuïet van de Britse provincie vroeg waar hij zijn leerlingen op voorbereidde, antwoordde hij “op de dood”. Een eerder dramatisch en onthutsend antwoord aan iemand die waarschijnlijk verwacht had als antwoord te horen “de universiteit van Oxford of de beroepen met aanzien”. Maar het is desalniettemin een antwoord dat veel waarheid bevat. “De karakteristieken van de jezuïetenopvoeding” (Rome 1987), het document dat de jezuïetenopvoeding beschrijft, stelt dat “de bezorgdheid van de jezuïetenopvoeding is om voor te bereiden op het leven, dat op zich een voorbereiding is op eeuwig leven.” (nr 37)

In de christelijke opvoedingstraditie is er altijd openheid geweest naar het eeuwige. Ons huidige bestaan geeft een vluchtige blik op deze eeuwigheidsdimensie. De leerkracht in een christelijke school zal nu en dan wijzen op de spikkels van het eeuwige in het rijke wandtapijt dat het leven in deze wereld is.

De dichter William Wordsworth (1770-1850) spreekt in zijn Ode : “Wenken van onsterfelijkheid uit Herinneringen van een Vroege Kindertijd” over de wijze waarop kinderen een natuurlijk inzicht lijken te hebben in de God-gevuldheid van de wereld; iets dat we lijken te verliezen als volwassenen :

*“Er was een tijd dat grasland, bosjes en rivier,
de aarde, en elk vertrouwd vergezicht,
me aangekleed leken met hemels licht,
de heerlijkheid en de friste van een droom.
Thans is het niet meer als voorheen:
waarheen ik mij ook wend
bij nacht of dag,
ik kan nu niet meer zien
de dingen die ik ooit zag.”*

Maar naar het einde toe van het gedicht doet hij ons hopen dat wij ook als volwassenen, met zintuigen die ontlusterd zijn door ervaring en vermoeidheid, opnieuw iets kunnen opvangen van de heerlijkheid van God in de wereld om ons heen.

*“De wolken die samenhangen rond de ondergaande zon
krijgen een stemmige kleur in een oog*

dat aandachtig is gebleven voor de menselijke sterfelijkheid.”

Een minder literair maar net zo romantisch voorbeeld van de kracht waarmee we het bovennatuurlijke zoeken in het wereldse, vinden we terug in een recente studie (Universiteit van Wales 2003) over wat 13-15-jarigen geloven:

- 40 % gelooft in het bestaan van geesten
- 35 % gelooft in horoscopen
- 33 % gelooft dat het mogelijk is om in contact te komen met de geesten van de doden
- 20 % gelooft dat waarzeggers de toekomst kunnen lezen
- 22 % gelooft in zwarte magie
- 41 % gelooft in God (62% van de volwassenen geloven in God)
- 75 % wil trouwen in de Kerk
- 50 % wil hun kindje dopen

Het lijkt diep in de mens geworteld te zijn dat hij op zoek gaat naar het eeuwige, dat hij de wonden van onsterfelijkheid verlangt te ontdekken, de belofte dat er meer is dan enkel maar dit.

In Europa was het traditioneel de Kerk die de sleutels had tot de kennis en tot de kans om te kijken in de eeuwigheid. Met de 18de-eeuwse Verlichting heeft het wereldlijk denken de teugels overgenomen maar het was nog steeds de leerkracht (of het nu in de peultuin dan wel aan de universiteit was) die de portier was. De betere leerkracht opende perspectieven op intellectuele zonverlichte hooglanden; de middelmatige leerkrachten waren de leveranciers van steriele feiten.

Vandaag heeft de komst van het Wereld-Wijde-Web grondige verandering gebracht in de leerkracht als persoon die de toegang tot de kennis controleert. Vandaag kan eenieder om het even waar toegang krijgen tot kennis en in gesprek gaan met specialisten over de hele wereld.

Deze zoektocht naar een niveau van kennis die verder gaat dan het empirische blijft sturen en inspireren zoals we kunnen zien in films als “A beautiful mind” gebaseerd op het leven van Nobelprijswinnaar John Forbes Nash, of “Dead Poets’ Society” waarin jongens aangetrokken worden door de kracht en anarchie van poëzie.

Willen ze trouw blijven aan de inspiratie van hun stichters, dan moeten onze Jezuïetencolleges er voortdurend naar streven om die vonk van het christelijke humanisme te herontdekken. God zoeken in alles is menselijk, in de meest authentieke zin van het woord. En daarom moeten we de vraag stellen of onze scholen zichzelf niet verkocht hebben aan de verborgen seculiere agenda? Is er eigenlijk nog wel iets typisch jezuïtisch aan onze scholen?

Het jezuïetencharisma

Het gaat hier over belangrijke vragen. Het zijn het soort vragen waar we vaak geen tijd voor hebben in het dagdagelijkse drukke lerarenbestaan. Maar het is goed om je deze vragen zo af en toe eens te stellen. Een dag als vandaag biedt ons de gelegenheid en ik nodig u uit om ze te baat te nemen.

Welnu, wanneer je voor zo’n vraag staat, weten mensen vaak niet hoe te beginnen.

Één manier om van start te gaan wordt gesuggereerd door Pater Claude Maréchal, een Assumptionist, in een toespraak tot een wereldbijeekoms van religieuze oversten, enkele jaren geleden in Rome. Hij oppert dat elke eigen religieuze traditie een aantal typische kenmerken heeft. Deze, zo zegt hij, geven iets weer van het antwoord van de stichter op de “stem van Gods genade”. Zij vertrekken van de grote ideeën van het Evangelie en kneden ze tot iets dat herkenbaar verschillend, aantrekkelijk en samenhangend is, een leefwijze voor individuen en instellingen. Doorheen de jaren zijn deze kenmerken blijvend inspiratiebron geweest voor nieuwe generaties en efficiënte instrumenten van het Evangelie.

Je kan deze kenmerken samen brengen in 6 rubrieken :

- een verhaal om binnen te komen
- een taal om te spreken
- een groep om deel van uit te maken
- een manier van bidden
- een werk om aan te pakken
- een gelaat van God om te zien

Samen genomen vormen deze kenmerken het “charisma” van een religieuze orde. Er is een jezuïetencharisma dat je, op zijn beurt, weerspiegeld vindt in de scholen.

We kunnen over elk van deze in gesprek gaan. En uit de discussie zal een aantal kenmerken naar voor komen die, samengenomen, een patroon vormen dat, in ons geval, herkenbaar is als jezuïtisch. Het is dit patroon dat elk van onze scholen jezuïtisch maakt.

De afzonderlijke delen van het patroon zijn niet eigen aan onze scholen: je vindt ze ook, in mindere of meerdere mate, in katholieke en christelijke scholen, in scholen van andere geloofstradities en in publieke scholen. Het is de eigen manier waarop het patroon zichzelf schikt dat onze scholen jezuïtisch maakt.

Het spreekt voor zich dat deze patronen ook verdraaid en verwrongen kunnen geraken in de loop der tijden, wanneer onvermijdelijk en ergens ook terecht leerkrachten en leerlingen verder gaan met de routine activiteiten van het schoolleven. Daarom is het goed om eventjes te stoppen en een stapje terug te zetten om te zien of het totaalbeeld, het alles-overkoepelende patroon er nog is. En om de nodige stappen te zetten om de scherpte en de veerkracht van het project te herstellen.

Een verhaal om binnen te komen.

Julie kennen het verhaal van Ignatius. Geboren in 1491, groeit hij op als jongste van 13 kinderen, in een familie van kleine adel.

Als knaap en jonge man droomt hij van romantische ridderavonturen en op een goede dag vecht hij voor de Hertog van Navarra om een aanval van Franse troepen af te weren. De verdediging van de stad Pamplona in 1521 wordt het keerpunt in zijn leven.

Zijn been wordt verbrijzeld door een kanonbal en Ignatius wordt naar huis teruggevoerd. Hij begint een lange herstelperiode. In zijn ziekenkamer vraagt hij om boeken om de tijd te doden. Men brengt hem “De gouden legende” van *de Voragine* (heiligenlevens) en een “Leven van Christus” van *Ludolf van Saxon*, de enige boeken die er in huis waren. Aanvankelijk moet hij er niet van weten. Maar al snel worden het zijn gezellen gedurende de lange uren en weken van zijn ziekbed.

Hij is vastbesloten om grote dingen te doen voor Christus. Hij gaat op weg naar het Heilig Land maar raakt niet verder dan een klein stadje in de buurt van Barcelona. In Manresa gaat Ignatius in een grot een kluzenaarsbestaan lijden. Hij laat haar en vingernagels groeien. De mensen uit de buurt beschouwen hem als een heilige en komen hem om raad vragen. Doorheen de praktijk van de terugblik gaat hij zijn gevoeligheid voor de uitnodigingen van Gods Geest aanscherpen.

Ignatius merkt op dat er vaste patronen zijn in zijn inwendige gedachten en gevoelens. Hij schrijft deze neer in een schriftje dat uiteindelijk de “Geestelijke Oefeningen” zal worden, een van de grote klassiekers van christelijke spiritualiteit.

Gedreven door een steeds groeiend vuur vindt Ignatius uiteindelijk een schip om hem naar het Heilig Land te brengen. Hij verblijft er maar korte tijd vermits zijn opvallende uitspraken hem de vijandschap van de plaatselijke Islamieten op de hals halen. Weldra wordt hij eruit gezet door de Franciscanen, aan wie het toezicht over de heilige plaatsen, toen net zoals nu, was toevertrouwd.

Ignatius is nu vast van plan om zijn leven door te brengen in dienst van Christus. Hij realiseert zichzelf dat hij daarvoor een opleiding moet krijgen. Samen met kleine jongens gaat hij Latijn studeren en hij gaat verder naar de universiteiten van Barcelona, Alcalá, Salamanca en uiteindelijk Parijs. Het is hier, in Parijs, dat de Sociëteit van Jezus daadwerkelijk geboren wordt wanneer gezellen rond hem samen komen, samen met Franciscus Xaverius en Pierre Favre.

Het is eveneens hier dat hij een onderwijsmethode (*de modus parisiensis*) ontdekt die hem gaat inspireren en als vertrekpunt zal dienen. Het is de methode die de basis zal zijn voor het onderwijs in de scholen van de Sociëteit.

In 1534 gaan de gezellen in Montmartre te Parijs zich aan mekaar en aan God binden doorheen geloften. Ze beslissen om Gods werk te verrichten.

De Sociëteit is geboren en snel krijgt ze de pauselijke goedkeuring (1540). De rest van zijn leven zal Ignatius de spil zijn van de nieuwe religieuze orde. Anderen komen en gaan en beginnen grote ondernemingen. Hij blijft in Rome om te bemoedigen, te gidsen, soms om te berispen. Doorlopend blijft hij vorm geven aan de Sociëteit van Jezus. Ignatius stierf in 1556.

De eerste stichters hadden iets heel eigen in hun manier van werken. Een andere van die eerste gezellen, Pater Polanco, omschreef de jezuïetenmanier van verkondigen als zijnde *spiritu, corde, practice* ("in de Geest, vanuit het hart, praktisch gericht"). Erg verschillend van de droge en academische sermoenen van die tijd. Heel snel trokken de Jezuiten mensen aan aan wiens noden gewoon niet tegemoet werd gekomen door de Kerk van die tijd.

Die mensen vroegen snel dat hun kinderen zouden mogen genieten van de jezuïtische methode en zo ontstonden jezuïetencolleges, eerst in Messina (Sicilië) in 1548 en in Rome. Het Romeins college werd het model voor jezuïetencolleges wereldwijd, gesticht, volgens de woorden van Ignatius als "een gratis school voor het onderwijs van grammatica, humanitas, en christelijke leer".

De Ratio Studiorum (of het Plan van de Studies), gepubliceerd in 1599, werd de blauwdruk voor het jezuïetenonderwijs doorheen de eeuwen en in de hele wereld. Zij werd enkel grondig herschreven in 1987 in "De karakteristieken van de jezuïetenopvoeding".

Elke jezuïetenschool kan haar eigen verhaal vertellen.

Dit is het vertrouwde en uitdagende verhaal van de heilige Ignatius en het begin van de jezuïetencolleges.

Maar er zijn ook andere verhalen die kunnen verteld worden. En niet in het minst het onze. Elkeen van ons heeft een verhaal te vertellen. En we krijgen maar zelden de kans om het vertellen, zelfs aan onszelf.

Op de vloer van de kathedraal van Chartres is een groot labyrint, gemaakt rond het jaar 1200. Het labyrint is een oude metafoor voor de levensreis, met zijn krommingen en bochten, zijn lange en korte stukken, doodlopende stukken en zijn uiteindelijke voltooiing.

Het verhaal dat wij te vertellen hebben is ook de verhalen van de zovele mensen die deel uitmaken van onze schoolgemeenschappen. In een jezuïetenschool zullen we aan elke mens, volwassene of kind, het vertrouwen en de taal geven om zijn of haar verhaal te vertellen. We zullen hen de belangstelling en de aandacht geven om te weten dat het de moeite waard is om het vertellen. We zullen hen aanmoedigen wanneer ze verderstappen op dat pad. En we zullen hun gezellen zijn tijdens de reis.

Nu we het verhaal van Ignatius kennen, beschikken we over enkele krachtige hulpmiddelen om dit gezelschap tot een goed eind te brengen doorheen de pelgrimstocht van het leven.

Een taal om te spreken

Organisaties en instellingen met een trotse traditie en een sterke identiteit hebben altijd een eigen woordenschat. Op zich zijn de woorden van die woordenschat zonder belang. Maar, samengenomen, vertegenwoordigen zij net de identiteit van de deze groep mensen. Zij verbinden de mensen die thans in onze scholen wonen met de generaties die hen voor zijn gegaan en met diegenen die in hun voetstappen zullen treden. De woorden die we gebruiken zijn belangrijk omdat zij het vermogen hebben om onze identiteit onder woorden te brengen. Als we slordig met hen omspringen, dan verliezen we onze middelen om over onszelf te spreken en dragen we bij tot een verlies in identiteit; wat betekent dat we aan het einde er uit zullen zien en zullen aanvoelen als om het even welke andere school.

In de jezuïetencolleges in Groot-Brittannië gebruiken we het woord “rij” om te spreken over de jaargroepen. Het kan erop lijken dat dit woord van geen belang is, maar het heeft een belangrijke geschiedenis. Jezuïetenscholen in de 16de eeuw waren de eerste die kinderen onderverdeelden volgens leeftijd en die een studieprogramma gaven dat evolueerde van jaar tot jaar. Voordien, immers, koos de student gewoon uit een mengelmoes van lessen en vakken. In de jezuïetencolleges stonden de leerlingen in “rijen” volgens leeftijd. Het is de jezuïetenopvoeding die een vernieuwing heeft ingevoerd die thans veralgemeend is geworden als een manier om kinderen te groeperen in scholen.

Maar er zijn ook zinnestukjes die veel dieper gaan. Ze zijn geworteld in Ignatius en drukken de typische eigenschappen uit van een jezuïetenbenadering van het leven.

God vinden in alle dingen – Het is de sleutel om iets te verstaan van de mystiek van Ignatius. Het gaat over het geloof dat God de schepper is van alles en dat Hij als zodanig zijn stempel drukt op elk detail van de schepping. Dit is een scharnier-idee in de jezuïetenopvoeding : dat we doorheen de studie van om het even welk onderwerp, weze het fysica of Frans, voetbal of geschiedenis, politiek of literatuur, de aanwezigheid van God kunnen blootleggen. Het is om deze reden dat Jezuïeten doorheen de eeuwen zich hebben toegelegd op wat door anderen kan beschouwd worden als uitsluitend wereldse studies of activiteiten. Voor Ignatius bestaat dat niet. Het heilige is overal en doordringt alles.

Dit basisprincipe maakt mogelijk dat ook diegenen die onze christelijk erfgoed niet delen of die twijfelachtig staat ten aanzien van zovele aspecten van het Christendom van ganser harte binnen kunnen komen in het avontuur van de jezuïetenopvoeding. De zoektocht naar zin en naar het heilige zit gewoon in onze gemeenschappelijke menselijkheid, ongeacht onze religieuze opvoeding.

Magis – Nog een woord uit de ignatiaanse traditie, beladen met betekenis en gevolgen. Dit is de idee dat we er steeds naar streven meer te doen, beter te zijn, guller te geven. Het is een impuls die zowel ons eigen leven als het leven van diegenen rondom ons kan veranderen. Het gaat over het zich zelf ontledigen dat Christus zelf voordeed als de enige zekere manier van menselijke vervulling. Het is paradoxaal. Duidelijk niet in trek in onze moderne seculiere samenleving. Van het magis onze gebruikelijke manier van leven en van reageren maken, is misschien een van de mooiste parels uit de ignatiaanse erfgoed die we voor onszelf kunnen meenemen en doorgeven aan onze leerlingen.

En er zijn er nog veel andere. De ignatiaanse en jezuïetentraditie is inderdaad een heel rijke ader. Het is het rechtmatig patrimonium van de kinderen die in onze colleges komen. Het is uiteraard niet het enige erfgoed van de Christelijke Kerk. Maar het is er wel een dat een zeker pad is naar God.

Een groep om deel van uit te maken.

Er achterkomen of je al of niet tot de groep behoort, is een belangrijk aspect van het opgroeien. De eerste Jezuïeten hebben er lang over gedaan alvorens te beslissen of de groep die zich gevormd had, iets was dat ze verlangden te formaliseren en te beschermen, dan wel of het voorbijgaand was. Uiteindelijk bleek dat de Sociëteit elementen van beide had : een religieuze Orde met Constituties en een manier van handelen, maar een religieuze Orde die haar leden maximale vrijheid geeft om hun intuïties te volgen in dienst van het Evangelie.

De nieuwe Sociëteit vergaarde snel meer leden. Jonge mannen (en enkele vrouwen, waarvan een zelfs geprotest werd als Jezuïet) voelden zich aangetrokken door een alternatieve wijze van leven.

De nieuwe Orde had in de eerste plaats het bewustzijn van een doel. Jeroen Nadal sj deed in 1561 een onderzoek bij de Jezuïeten van Spanje en Portugal. Hij vroeg hen waarom zij zich aangetrokken voelden tot de Sociëteit. De antwoorden waren interessant!

- *hilaritas* (een gevoel voor humor)
- *elegantia morum* (goede manieren)
- *sua vitas* (minzaamheid, aangenaam, voor naam)
- de doelgerichtheid van de jezuïetengemeenschap
- de affectie die de Jezuïeten leken te voelen voor mekaar

De leerkrachten en de leerlingen van onze colleges zullen zich graag met hun school identificeren als de instelling een duidelijke en aantrekkelijke eigenheid heeft die sterk wordt ondersteund door de dagdagelijkse werking van het college.

Deze eigenheid wordt gewoonlijk samengevat in een visietekst. Er zijn drie eenvoudige verklaringen inzake visie die worden aangegeven door Ignatius zelf, door Pater Peter-Hans Kolvenbach, de huidige Algemene Overste, en zijn voorganger, Pater Pedro Arrupe.

Toen hem gevraagd werd waarvoor de jezuïetencolleges dienden, schreef Ignatius in de Constituties : “om beter te leven en te leren tot meerdere heerlijkheid van God en het gemeenschappelijk goed”.

Het lievelingszinnetje van Pater Arrupe was “mannen en vrouwen voor anderen”. Pater Kolvenbach had het over het vormen van “mannen en vrouwen met bekwaamheid, geweten en medeleven”.

Elk jezuïetencollege die naam waardig, moet in zijn dagdagelijkse manier van werken en in de waarden die zijn handelen onderbouwen:

- de gemeenschap en leden die behoren tot die gemeenschap, regelmatig viëren;
- nieuwe leden van de gemeenschap oprecht verwelkomen (zowel diegenen wiens families reeds deel uitmaken van de traditie als diegenen die volledig nieuw zijn);
- de godgegeven gaven en talenten van elk lid van de collegegemeenschap erkennen en ontplooien;
- een weg aanbieden tot vergeving voor diegenen die de gemeenschap geschonden hebben en een mogelijkheid geven om er terug deel van uit te maken;
- de verhalen die samenkomen in deze instelling (van de ignatiaanse traditie, van het college zelf en van de individuen die er een levende gemeenschap van maken) kunnen vertellen.

Als we deze dingen doen en erop letten dat ze een duidelijke prioriteit krijgen in de dagdagelijkse werking van onze scholen, dan werken we aan echt christelijke gemeenschappen waarvan mensen, of ze nu christelijk zijn of niet, deel kunnen uitmaken en waaraan ze zich kunnen inspireren voor hun leven.

Een manier van bidden

Er is een heel eenvoudig geloof dat ten grondslag ligt aan het begrip gebed. Een geloof dat je al of niet ernstig neemt. Zonder geloof heeft gebed geen zin. Het is het geloof dat God een levend wezen is en dat hij met ons, de beste van zijn schepselen, niet alleen in dialoog kán treden, maar het ook echt doet.

Vaak verstaat men onder gebed bijna uitsluitend het luidop zeggen van dingen aan God. Gewoonlijk in de kerk of in een formeel gemeenschapskader. En dan is er de huiselijke variant waarbij we hetzelfde doen, maar dan zonder publiek. Maar zodoende miskennen we de grote traditie van het inwendig gebed, gebaseerd op het geloof dat we God kunnen vinden in het diepste van onszelf. Jezelf vinden en God vinden komt neer op hetzelfde. We zijn het beeld en de gelijkenis van God. We hoeven dan ook niet verwonderd te zijn God te vinden in het meest intieme en in de binnenste kern van ons wezen. Dit diepe en vaak minst verkende deel van onszelf, waar we ontsnappen aan anderen en aan de buitenwereld, is geen plaats van eenzaamheid. Het is de plaats waar we God kunnen ontmoeten zonder afleiding, een plaats

waar we deel kunnen hebben aan het goddelijke. Het is de plaats waar we onze schoenen uittrekken en staan in de aanwezigheid van de Heilige.

Ignatius heeft leren bidden door zijn eigen hart te doorgronden en er de verlangens te onderkennen die hem leidden naar verschillende plaatsen. Zijn geromantiseerde en immature dromen stuiten snel op de zachte maar onweerstaanbare beweging van Gods Geest. Wat Ignatius voor zichzelf plande (eerst de dienst van een edele en beeldschone dame en vervolgens de heldhaftige verstervingen van de heiligen) leidde tot droogheid en ontevredenheid. Wat God voor hem plande (een verandering van het hart) leidde tot tevredenheid en voldaanheid. Ignatius noemde dit reflecteren en afwegen de *onderscheiding van de geesten*.

In zijn boek van de Geestelijke Oefeningen schrijft Ignatius al deze bewegingen, overdenkingen en ontdekkingen neer. Het gebruikt het beeld van water dat druppelt op een steen en het harde kletsen en weglopen dat er uit volgt. De onderscheiding van Gods handelen in ons leven is zoals het water op de spons.

Deze technieken om te reflecteren zijn krachtige werktuigen die de tand des tijds hebben doorstaan. Ze werken goed, voor katholieken zowel als voor protestanten en diegenen die een ander geloof aanhangen, en zelfs voor mensen die besloten hebben dat ze niet kunnen geloven in een godheid.

Zo is het gebed dat het patrimonium uitmaakt van de leerlingen in onze colleges vandaag. Het is hun erfdeel en recht. We doen hen onrecht aan indien we het hen niet doorgeven op een bevattelijke manier.

Dit is een aanspraak die de leerkrachten in onze colleges nogal eens doet opschrikken. Waarom? Omdat zijzelf hun rechtmatige erfdeel niet hebben ontvangen. Vaak laten we na om hen de krachtige traditie van het ignatiaanse gebed en terugblik door te geven.

Wanneer mensen zich voor het eerst wagen aan de Geestelijke Oefeningen valt hen vaak op hoe specifiek ze zijn. Het zijn geen algemene gemeenplaatsen, maar duidelijke en rechtstreekse instructies over hoe rechtop te staan en te zitten, hoe te eten en te vasten, hoe een kamer te verlichten of donker te maken, hoe de inhoud van een meditatie voor te bereiden.

Voor Ignatius is het doen van Geestelijke Oefeningen verwant aan het doen van lichamelijke oefeningen. Net zoals je niet kan verwachten dat je fit en gezond bent als je geen lichaams-oefeningen doet, zo ook hoef je niet verwonderd dat je geest kwijnt als je nooit de moeite neemt om hem te oefenen.

De belangrijkste oefeningen die Ignatius suggereert voor beginners, kondigen een krachtige agenda aan :

- de Eerste Week (zelfkennis)
- de Roep van de Koning (roeping)
- de Twee Standaarden (onderscheiding)
- de Drie Paar mensen (een betere [magis] weg tussen andere mogelijke wegen)

Een recent onderzoek van de Britse departement voor gezondheid (2004) geeft aan dat 13% van de jongens en 10% van de meisjes tussen 11 en 16 jaar opspoorbare geestelijke gezondheidsproblemen heeft, met inbegrip van klinische depressie. Er is reden om te stellen dat het meer dan ooit noodzakelijk is om de schat de Geestelijke Oefeningen te openen voor jonge mensen van vandaag.

Een werk om aan te pakken

Het is duidelijk dat onze colleges een belangrijk jezuïetenwerk zijn, gedragen door jezuïeten samen met vele anderen. Het kan dan ook wat vreemd lijken te spreken van een werk dat moet worden aangepakt.

Het hachelijke punt hier is dat onze leerlingen deel worden van ons werk. Dat zij deelgenoot worden van het opzet dat elk jezuïetencollege zou moeten kenmerken. Maar niet alleen dat deel van het opzet dat te maken heeft met eindtermen – zij zouden ook moeten ingewijd worden in het bewustzijn van geroepen te zijn, dat deel moet uitmaken van elke onderneming die zichzelf christelijk noemt.

Er is een prachtige passage geschreven door Kardinaal John Henry Newman (1801-1890) waarin hij de roeping beschrijft die wij allen gemeen hebben :

“God heeft mij geschapen om voor Hem een welbepaalde dienst te verrichten. Hij heeft me een werk toevertrouwd dat Hij niet aan een ander heeft toevertrouwd. Ik heb een zending – het kan zijn dat ik die nooit zal kennen in dit leven maar in het volgende zal het mij gezegd worden. Ik ben een schakel in een ketting – een aaneengesloten band tussen personen. Hij heeft me niet geschapen voor niets. Ik zal goede dingen doen. Ik zal Zijn werk doen. Ik zal een vredesengel zijn, een verkondiger van waarheid daar waar ik leef.”

Dit is de overtuiging en de uitnodiging die het jezuïetencollege moet doorgeven aan zijn leerlingen. Het gaat over het opwekken van het bewustzijn van groepen te zijn en van een zending te hebben die God verborgen heeft, diep in de menselijke geest.

Jezuïetencolleges doen dit vaak heel goed. Zij confronteren hun leerlingen met de onrechtvaardigheid, de ongelijkheid en de tragedies van deze wereld, veroorzaakt door de onmenselijkheid van mensen ten aanzien van andere mensen, door hebzucht en egoïsme. Jongeren antwoorden hierop vaak met bewonderenswaardige en ongecompliceerde vrijgevigheid – dezelfde spontane vrijgevigheid die de jonge Ignatius inspireerde.

Jezuïetencolleges moeten erover waken dat, doorheen de druk van eindtermen en overheidsrichtlijnen, het mogelijk blijft om de diepste humanitaire intuïties van onze leerlingen op te roepen. En wij moeten erop toezien dat er een praktisch kader is dat hen toelaat om niet louter diep verontwaardigde toeschouwers te zijn, vol van innig maar uiteindelijk hol protest, maar wel echte mensen die de hand aan de ploeg slaan – mensen wiens concreet handelen een verschil uitmaakt voor het leven van anderen.

In mijn school gaan jongens elke week naar een warme keuken voor oude mensen, om er te helpen of gewoon om een babbeltje te slaan. Een plaatselijk antwoord op een plaatselijke nood. Oudere leerlingen zamelen geld in en gaan elke zomer naar het Zuiden van India om er een lagere school te bouwen voor kinderen van kastenlozen – de “onaanraakbaren” die niets hebben en waar niemand om geeft, die leven aan de rand van de Indische samenleving.

De meeste jezuïetencolleges bieden mogelijkheden voor zulke activiteiten. Het is een uitdaging om erover te waken dat er voldoende mogelijkheden worden aangeboden voor elke leerling om zo’n ervaring op te doen.

Ignatiaans leiderschap in de klas

Alvorens te komen tot het laatste kenmerk van de identiteit van het jezuïetencollege, een woord over ignatiaans leiderschap in de klas.

Zoals om het even welke instelling, kan een jezuïetencollege niet slagen met enkel de inspanning van de directie en de bestuurders. Jezuïetencolleges zijn jezuïtisch in de mate dat al de leden van de schoolgemeenschap, leerlingen, ouders, oud-leerlingen zich betrokken weten bij het ethos van de school en dit ondersteunen. En mocht het zo zijn dat zij dit ethos niet kennen, indien het ignatiaanse erfgoed niet aan hen is overgedragen zoals nochtans hun recht is, dan kunnen we nauwelijks verwonderd zijn dat, ook al is het college een goede en succesvolle school, zijn jezuïtisch karakter in het beste geval oppervlakkig is en dat het niet veel impact heeft.

In haar geschiedenis is de Kerk al te vaak gezien als een instantie die dingen vraagt en doet zonder zich te storen aan de autonomie en de gevoeligheden van de individuele mensen. Gevolg hiervan is dat mensen afstand nemen van de Kerk. Je kan dat heel concreet zien in de zondagsmis : je hebt mensen die meewerken bij de voorbereiding van de viering, om te zingen, om voor te lezen of om de communie uit te reiken; je hebt er andere die op de voorste banken zitten met hun missaal; je hebt er nog anderen die meer

achteraan zitten, diegenen die achter de pilaren zitten, diegenen die nooit voorbij het portaal komen, en ten slotte diegenen die gewoonlijk nooit komen.

En nochtans geldt de Goede Boodschap van Jezus Christus, en de liefde en de openheid van God net zo goed voor elk van hen.

Het is de taak van de Kerk om voor te stellen, eerder dan om op te leggen. Om de boodschap van het Evangelie duidelijk uit te spreken en om aan te bieden – en niet om te eisen – om er naar te leven. In een grootmoedig aanbod zullen vele mensen een volledig of een gedeeltelijk antwoord vinden voor hun levensvragen. Maar dit kan maar werken als het een aanbod is. Als de vrijheid en de zelfstandigheid van het individu wordt gerespecteerd. Van zodra de Goede Boodschap een eis wordt, ondermijnt dit de kern zelf van zijn eigen boodschap.

Dit maakt dat het de taak is van diegenen die drager zijn van het jezuïtische erfgoed, om dit aan te bieden aan wie vandaag deel uitmaken van onze instellingen en gemeenschappen. Jullie, als leerkrachten, worden uitgenodigd om binnen te treden in die levende traditie en om er gebruik van te maken om je eigen leven te inspireren. Op jullie beurt, worden jullie uitgenodigd om het te delen met jullie leerlingen. De beste leerkrachten zijn altijd diegenen geweest die hun eigen leven, belangstelling en energie hebben gedeeld met hun leerlingen. Denk maar eens terug aan die leerkrachten die jou het meest hebben beïnvloed!

Herinner je dat fundamentele principe van de ignatiaanse spiritualiteit: God vinden in alle dingen. Het kan je doen schrikken om dit zo te bedenken, maar je leerlingen kunnen God vinden in jou. Dat is ignatiaans leiderschap in de klas. Pierre Favre zegt dit duidelijk in zijn Memoriale : “... dat ik door Christus ik in staat zou zijn om velen te helpen – om te troosten, te bevrijden en te bemoedigen; om hen licht aan te reiken; niet enkel voor hun geest maar ook voor hun lichaam; en om hen ook andere hulp aan te bieden.”

Een gelaat van God om te zien

Enkele jaren geleden had ik geluk op Pasen in Rome te zijn. Op Witte Donderdag gingen we naar de San Ignazio, de jezuïetenkerk. Gedurende het triduum van Pasen is het het Duits College dat zorgt voor de liturgie in de San Ignazio. Voor alles was gezorgd met de typische Duitse efficiëntie. Niets was aan het toeval overgelaten en ieder deed wat hij moest doen. Heel verschillend van de meer gebruikelijke gespannen Italiaanse benadering van liturgie.

Aan het einde van de eucharistie van Witte Donderdag was er de gebruikelijke processie met het Heilig Sacrament naar het rustaltaar. Het altaar dat was uitgekozen lag tegenover de plaats waar Sint Ignatius begraven ligt, boven op het graf van de Lodewijk van Gonzaga, de jezuïet die op 23-jarige leeftijd stierf terwijl hij slachtoffers van de pest verzorgde, en die later uitgeroepen werd tot patroon van de Europese jeugd.

Het is een groots en rijkelijk altaar – vele meters hoog van vloer tot plafond. In het midden is er een wonderlijk reliëf in stukwerk dat de apotheose van de heilige Lodewijk voorstelt. Apotheose is een vreemd en wonderlijk idee uit oude tijden – het ogenblik waarom een gewone mens goddelijk wordt.

Op het ogenblik dat de processie, vergezeld van wierook en gezang, aankwam bij het rustaltaar, verliet een jongetje, het enige kind dat er was, zijn plaats en wandelde rustig doorheen de onberispelijk opgestelde rijen van priesters en seminaristen, en ging rustig kijken naar dat grote bouwwerk van geloof. Hij leek nietig in verhouding tot de afmetingen van het monumentale marmer en leek wel naakt tegenover de overdadige schittering van de gouden mantels en baldakijnen.

En toch was dit een vreemd ontroerend moment. Daar stond een kleine jongen. Net het soort jongen dat in onze colleges binnenkomt : met grote ogen, leergierig, aan het begin van de reis die de jezuïetenopvoeding is; hij stond daar in die grote kerk, in het eigenste hart van de wereldwijde jezuïetentraditie, amper op enkele meters van het graf van Ignatius zelf; hij stond daar met grote ogen aandachtig te kijken naar een voorstelling, gemaakt in 1626, van het ogenblik dat Lodewijk van Gonzaga oog in oog met God kwam te staan en zo van gedaante veranderde.

En dat is nu precies wat wij proberen te doen in onze scholen : mogelijk maken dat het leven van onze leerlingen het leven van God raakt, mogelijk maken dat de kinderen die ons toevertrouwd zijn, het aangezicht van God zien.